

KYÖSTI SUONOJA

**HYVÄ IHMINEN –
UUDISTUVA YHTEISKUNTA**

Kyösti Suonoja

Hyvä ihminen – uudistuva yhteiskunta

Sosiaalipoliitikko pohtii alansa ydinkysymyksiä

Kyösti Suonoja

Hyvä ihminen – uudistuva yhteiskunta

Sosiaalipoliitikko pohtii alansa ydinkysymyksiä

© 2020 Kyösti Suonoja

Kannen suunnittelu: Kalevi Karlsson

Kannen kuva: Kalevi Karlssonin maalaus Äiti maa ja tyttäret

Sisuksen taitto: Kyösti Suonoja

Kustantaja: BoD – Books on Demand, Helsinki, Suomi

Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

ISBN: 978-952-80-2536-8

Johdanto

Hyvä lukija!

Olen saanut elämäni varrella tutkia ja kirjoittaa kouluaineita, esitelmiä, tutkimuksia, luentoja, lehtikirjoituksia ja kirjoja monista aiheista sekä puheita ministereille, pääjohtajille kuulijoille ja lukijoille. Haluan tuoda esille muutamia mielenkiintoisia ja ikivihreitä aiheita, joita olen pohtinut.. Ne liittyvät toimintaani hyvinvointiyhteiskunnan ja hyvinvointivaltion kehittämiseksi osuustoimintaliikkeen, yliopiston, sosiaali- ja terveysministeriön, kuntasektorin ja järjestöjen palveluksessa sekä kehitysyhteis-työssä.

Aloitteen kirjan tekemiseksi teki YLE:n ex-pääjohtaja, VM Sakari Kiuru, joka journalistisella ja hallinnollisella kokemuk-sellaan oli suureksi avuksi myös kirjoitustyössä. Toinen tärkeä henkilö kirjan synnyssä oli rohkea yhteiskunnallinen uudistaja, LKT, dosentti Ilkka Taipale, jonka vankka kokemus takasi kirjan synnyn. Kolmas minulle tärkeä henkilö oli jälleen valtiotieteiden tohtori, ammattikorkeakoulun entinen rehtori Pertti Vuorela, joka on antanut palautetta monista aikaisemmistakin julkaisuis-tani. Myös ystäväni Sakari Mattila on aktiivisena tietokirjallisuus-den lukijana antanut merkittäviä palautteita. Koulutoverini ark-kitehti, taidemaalari Kalevi Karlsson on tehnyt kirjan kannet. Kiitän lämpimästi heitä kaikkia, kuten myös kuuntelevaa ja kommentoivaa puolisoani Sirkkaa. Tradeka-yhtymää kiitän saa-mastani apurahasta.

Kirjan otsikko kuvaa erästä yhteiskunta- ja historiatie-teiden peruskysymystä ihmisen ja yhteiskunnan välisestä suh-teesta. Sana ”hyvä” tarkoittaa sekä kyvykästä että myönteistä ihmistä. Kirjan otsikko voi tarkoittaa, että kyvykäs ja myönteinen ihminen rakentaa paremman yhteiskunnan. Toisaalta se voi merkitä, että uudistuva, parempi yhteiskunta kehittää kyvykkäi-tä ja myönteisiä ihmisiä.

Karl Marx väitti, että yhteiskunnan rakenteiden uudistaminen muuttaa itsekkään ihmisen jälleen mieleltään hyväksi, sosiaaliseksi, kuten ihminen hänen mukaansa alkujaan on ollut. Kapitalistinen yhteiskunta on muuttanut hänen mielestään ihmisen sosiaalisuuden itsekkyydeksi. Kristillinen oppi lähtee päinvastaisesta käsityksestä, jonka mukaan ensin on ihmisen muuttava itsekkäästä ja syntiin langenneesta sosiaaliseksi kääntymällä Jumalan puoleen. Sen seurauksena ja ihmisen omien kokemusten kautta myös yhteiskunnan rakenteet muuttuvat. Ensin muuttuu ihminen, sitten yhteiskunnan rakenteet. Professori Erich Fromm puolestaan on esittänyt näistä kahdesta väitteestä välimuodon, ihmisen sosiaaliluonteen, jonka mukaan ihminen on sekä hyvä että paha, ja siksi ihmisen hyvää puolta on vahvistettava. Ihmisen ja yhteiskunnan rakenteiden on muuttava, jotta ihmiskunnalla olisi hyvä elämä. Monilta osin sosiaalipolitiikka pyrkii Fromm'in teorian toteuttamiseen, sillä yhteiskunnan rakenteita on uudistettava ja yksilöiden, ryhmien ja perheiden tukia parannettava. Lisäksi on myös henkisesti ja sosiaalisesti vahvistettava yksilöitä ja perheitä. Yksilöt demokraattisen järjestelmän kautta viime kädessä päättävät yhteiskunnan kehittymiseen vaikuttavista tekijöistä. Suuret koettelemukset yhdistävät kansakuntaa enemmän kuin mitkään ideologiat.

Helsingissä 6. päivänä kesäkuuta 2020

Kyösti Suonoja

Sisällysluettelo

<i>Sosiaalipolitiikanhistorian tutkimusongelmia</i>	<i>13</i>
Historia ja sosiologia tieteenaloina	13
Muuttumattomuuden eli invarianttisuuden vaatimus ..	17
Ainutkertainen vai yleistävä kausaalisuus	20
Toisen asteen ajattelu ja suhteellinen identiteetti	21
Lähteet	26
 <i>Ihmisen sosiaalisuuden alku</i>	 <i>27</i>
Ihmisen synty	27
Ihmisen kehitys, perimä	28
Perinnölliset ja ympäristötekijät	30
Solidaarisuus ja veljesrakkaus - Lorenzin mielipiteiden kritiikkiä	38
Lähteet	42
 <i>Ihmisen tarpeista, sosiaalipoliittisia näkökulmia</i>	 <i>44</i>
Tarpeet ja hyvinvointi	44
Ihmisten yhteisyyden ja turvallisuuden tarpeet – minä ja me	63
Yksilön ja yhteisön välinen suhde	69

Mahatma Gandhin ihmiskäsitys	75
Jean Paul Sartren ihmiskäsitys	79
Radikaali individualismi	83
Sosiaalisuus käytännössä	86
Johtopäätöksiä	91
Lähteet	97

Kansakunnan jakautuminen ja eheytyminen 100

Terminologiaa	100
Perusvastakohtaisuuksien ajallinen muutos	108
Suomalaisen yhteiskunnan jakautuminen	110
Ennakkoluulot yhteiskuntarauhan esteinä	114
Kansakunnan eheytyminen	118
Uusi uhka	122
Lähteet	125

Hyvinvointivaltion synty ja yhteiskunnallinen

kritiikki 126

Hyvinvointivaltion tavoitteet syntyvät	126
Radikaalin ilmapiirin taustaa	130
Radikaalit virtaukset käytännön sosiaalipolitiikassa ..	136
Sosiaalihuollon periaatekomitea aikakauden tulkkina	139
Pakkoauttajat ja Marraskuun liike	146
Pekka Kuusen askelmerkit sosiaalipolitiikan kehittämiseksi	150

Sosiaalivaltiosta turvavaltioon	153
Julkisten palvelujen kehittäminen	158
Lähteet	160
<i>Hyvinvointivaltiosta kansalaisyhteiskuntaan</i>	<i>161</i>
2000-luvun haasteet	161
Suomalaiset arvot	165
Vapaus valtion ja kansalaisyhteiskunnan arvona	169
Hyvinvoinnin arvot	176
Megatrendejä	180
Mitä Suomessa tulisi tehdä, summa summarum	189
Lähteet	200
<i>Arvot perheen ja yhteisön välisessä suhteessa</i>	<i>202</i>
Arvot ajattelussamme	202
Naisen vapautuminen ja perheen tehtävät	203
Moderni ja premoderni identiteetti	207
Postmodernit arvot	210
Uudet ja vanhat keinot tarpeen	214
Luottamuksen teoria	216
Lähteet	217
<i>Yhteisöllisyys ja eettisyys terveyden edistämisessä</i>	<i>219</i>
Pekka Kuusen 60-luvun sosiaalipolitiikka ja	
vuoden 1972 kansanterveyslaki	219
Terveyttä kaikille vuoteen 2000	228

Terveystieteiden suuntaviivat	239
Pohdintaa	241
Lähteet	247
 <i>Sosiaaliset näkökohdat yhdyskuntasuunnittelussa</i>	 248
Asuinalueiden ongelmia ja kehittämisen mahdollisuuksia	249
Sofy-projekti – sosiaalisen ja fyysisen tiedon yhdistäminen kuntasuunnittelussa	254
Tiedonkeruumenetelmien käyttö	257
Kenttäkokeilu	258
Yhteissuunnittelun arviointia	260
Lähteet	262
 <i>Arvo Keskinen, suomalainen viitetyyppi</i>	 264
Viitetyypin luominen	265
Perheen elämää 1900-luvun alussa	267
Sota-ajan koettelemukset	286
Elintaso nousee	300
Tie kohti hyvinvointiyhteiskuntaa	305
Lähteet	314
 <i>Romanit suomalaisena vähemmistönä</i>	 316
Romanien historiaa	316
Romaneja turvaavan lainsäädännön kehitys	321
Romaniväestön aseman parantamistavoitteita	325
Lähteet	328

Mosambik, Suomen kehityskumppani 330

Muutto Afrikkaan330

Suomen ja Mosambikin välinen yhteistyö335

Mosambikista lyhyesti339

Keskiluokan yhteiskunnallisia haasteita343

- Köyhyyden vähentäminen348

- Ihmisoikeudet ja tasa-arvo349

- Rikollisuus350

Työmme Mosambikissa356

Asunto ja vapaa-aika365

Kokemuksia kotiutumisesta vieraaseen maahan367

Lähteet375

Hengellisiä kysymyksiä ja vastauksia 376

Lähteet 385

Lopuksi 386

Henkilöhakemisto 387

Valokuvahakemisto 390

Piirros- ja taulukkohakemisto 391

SOSIAALIPOLITIIKANHISTORIAN TUTKIMUSONGELMIA

Prologi

Hyvää ihmistä ja yhteiskuntaa on eri aikoina rakennettu eri tavoilla. Historia-tiede ja yhteiskuntatieteet lähestyvät näitä kohteita eri näkökulmista. Monia yhteiskunnallis-historiallisia tutkimuksia tehdessäni jouduin pohtimaan kummankin tieteenalan teoreettisia ja metodisia oppeja. Sain professori Eino Jutik-kalalta erään tohtorinkaronkan päivällispöydässä varoituksia säännönmukaisuuksien osalta eli, että historia ei toista itseään vaan on kertaluonteista tapahtumaa. Omat opintoni taas selittivät, että yhteiskuntatieteet hakevat säännönmukaisuuksia. Pa-neuduin tähän asiaan ja pidin aiheesta Lasten ja nuorten kun-toutussäätiön 100-vuotisjuhlassa esitelmän¹.

Ovatko ihmiset heitä ympäröivän yhteiskuntansa tuot-teita vai päinvastoin? Onko olemassa säännönmukaisuuksia ihmisten käyttäytymisessä, ja jos on, koskeeko se kunakin aika-na vain tiettyä yhteiskuntaa tai tiettyjä historian vaiheita?

Historia ja sosiologia tieteenaloina

Merkittävä yhteiskuntatieteilijä W.G. Runciman toteaa, että jos sosiologia määritellään kollektiivisen käyttäytymisen systemaati-seksi tutkimukseksi, niin sellaisia erillisiä tieteenaloja kuin ta-loustiedettä, väestötiedettä, kriminologiaa tai politiikan tutki-

¹ Esitelmä Lasten ja nuorten kuntoutussäätiön 100-vuotisjuhlseminaarissa 30.11.1989 Helsingissä.

musta olisi pidettävä sosiologian tai yhteiskuntatieteen rinnakkaisina mutta selvästi toisistaan erottuvina haaroina. Hän ei usko, että olisi olemassa yleistä yhteiskuntateoriaa. Sosiologia-termiä täsmentämättömänä käytettäessä se tarkoittaa yhtä tai useampaa kolmesta hyvin erilaisesta kysymyksestä:

- 1) nykyistä sosiaalihistoriaa tai antropologiaa.
- 2) kollektiivista psykologiaa tai
- 3) yleisimmällä tasollaan sellaista historialliseen kokonaisprosessiin kohdistuvaa arviointia, joka kuuluu paremminkin historian filosofiaan.²

Jos sellainen asia kuin yleinen yhteiskuntateoria kuitenkin voisi olla olemassa, sen tulisi olla joukko yleisiä, testattavissa olevia selittäviä väittämiä, joita voitaisiin soveltaa kollektiivisen inhimillisen käyttäytymisen koko alueeseen. Siinä tulisi tehdä selvä ero luokittelun ja analyysin välillä. Sen sanominen, mitä jokin on, ja sen esittäminen miten jokin toimii, ovat keskenään eri asioita. Historiasta tai yhteiskunnasta on tietenkin esitetty lukuisia yleisiä teorioita, joita niiden laatijat ovat väittäneet tieteellisesti päteviksi. Ei voida todeta, ettei olisi olemassa ylipääntään joitakin yleisiä lakeja, säännönmukaisuuksia, joista voidaan johtaa kollektiivisen inhimillisen käyttäytymisen selitys. Kuitenkin se, mitä on väitetty yhteiskuntatieteiksi, ei ole osoittautunut muuksi kuin joukoksi historianfilosofoita.

Kun antropologit ja historioitsijat ovat kuvailleet tähän mennessä jo tuhansia yhteiskuntia, pitäisi olla mahdollista johtaa heidän havainnoistaan kokonaisia yhteiskuntia sellaisinaan

² W.G. Runciman: Yhteiskuntatiede ja poliittinen teoria, Vaasa 1979, s.9.

koskevia lakeja. Tällainen johtopäätös on kuitenkin tyhmänrohkea. Yhtään sellaista yleistä lakia ei ole pystytty esittämään. Sen sijaan voidaan kyllä laatia teorioita sukeyhteyksistä, hinnoista, teollisista suhteista, syntyvyyden määristä tai rikollisesta käyttäytymisestä. Jos sen sijaan ajatellaan yleistä yhteiskunta-teoriaa, siis erittäin suurta rakennekokonaisuutta, niin ilmeisesti vaivannäkö osoittautuu turhaksi. W. G. Runciman ei usko asioiden yksinkertaistamiseen ja pelkistämiseen. Hän näkee Marxin ja Engelsin pelkistämän ihmisen käyttäytymisen taloudellisen perustan olevan yhtä vähän järkevää kuin luonnontieteen alkuvaiheissa Thalea Joonialaisen ehdotus, että kaikki on vettä: mikäli pelkistäminen johtaisi siihen, että lopulta olisi vain yksi tiede, olisi kaiketi yhteiskuntatieteiden ongelmatkin mahdollisia ratkaista.

Runciman esittää painavia perusteita sen puolesta, että sosiologian käyttäminen täsmentämättömänä terminä lopetettaisiin kokonaan ja viitattaisiin aina teollisuus-, oikeus-, uskonnon- tai mihin tahansa kysymyksessä olevaan sosiologiaan. Kuvailevaa sosiologiaa kutsuttaisiin silloin sosiaalihistoriaksi. Kokonaisia yhteiskuntia koskeva yleinen teorianmuodostus liitetäisiin historian filosofiaan, ja sosiaalipsykologiaan viitattaisiin omalla nimellään. Mikäli Runciman olisi tutustunut suomalaiseen tieteeseen, hän olisi maininnut erikseen myös sosiaalipolitiikan omana täsmennettynä sosiologian alueenaan.³ Ihmisen hyvinvointi ja perustarpeet ovat sosiaalipolitiikan keskeistä aluetta.

Historiallisessa tutkimuksessa vastustetaan ennalta asetettuja hypoteeseja ja pyritään esittämään tarkasteltavaa ajanjaksoa tai laajaa tapahtumasarjaa koskevat erilliset tiedot yhte-

³ Runciman, mt. 1979, s. 12.

näisinä kokonaisuuksina. Keskeistä on juuri se, että osoitetaan miten erilliset tapahtumat nivELYT VÄT laajempiin kokonaisuuksiin; puhutaan rakennekokonaisuuksista. Sosiologiassa puolestaan ihanteena on syy-seuraussuhteiden tulkinta ja yleistäminen. Yhteiskuntatieteet hakevat säännönmukaisuuksia eli invariansseja, kun taas historiallinen tutkimus pyrkii osoittamaan, miten eri tilanteet johtuvat erillisistä ilmiöistä ja tapahtumista. Nämä aiheet liittyvät sen hetkiseen historialliseen tilanteeseen ja ovat siinä mielessä ainutkertaisia, joten voidaan sanoa, että tutkitaan ainutkertaista. "Historia ei toistu" on historian tutkimuksen eräs metodinen periaate, mutta on kuitenkin huomattava, että se on vain periaatteellinen väittäjä eikä välttämättä tosiasia.

Yhteiskuntatieteissä ei kuitenkaan aina pyritä invarianssien eli säännönmukaisuuksien etsimiseen, vaan joskus on hedelmällistä pyrkiä niiden rikkomiseen, usein juuri lainmukaisina tai vakioina pidetyt ilmiöt ovat niitä, joita olisi syytä pyrkiä rikkoa tai joiden kohdalla olisi syytä ryhtyä tutkimaan, minkälaisten edellytysten vallitessa ne voidaan muuttaa. Yhteiskuntatieteitä syytetään joskus ns. nollatutkimuksesta tai itsestään selvien asioiden tutkimisesta. Juuri itsestään selviä asioita tulisi-kin tutkia, koska ne ovat usein keskenään ristiriitaisia ja siksi suuri osa niistä on väärä.⁴ Myös sosiologit selittävät nykyisyyttä menneen avulla. Apuna ovat teoriat ja viitekehykset.

⁴ Erik Allardt, Ärsyttävät yhteiskuntatieteet. Kirjoitus HS:ssa 15.11.1975.

Sosiaalipoliitikko, valtiotieteen tohtori, sosiaalipoliitiikan dosentti Kyösti Suonoja pohtii alansa ydinkysymyksiä. Onko ihminen syntyjään hyvä? Miten sosiaalisuus on tullut ihmiseen? Rakentaako hyvä ihminen paremman maailman vai syntyykö hyvä ihminen paremmasta maailmasta? Mitkä ovat ihmisen tarpeet? Mikä on perheen ja yhteiskunnan arvomaailman välinen suhde? Millainen on ollut suomalaisen yhteiskunnan jakautuminen ja eheytyminen? Onko hyvinvointiyhteiskunta ratkaisu ihmisen ja yhteiskunnan tasapainoiseen elämään? Yhteisöllisyys ja eettisyys ovat tärkeitä terveyden edistämisessä. Voisiko yhdyskunta kehittyä paremmaksi asukkaiden osallistumisella sen suunnitteluun? Kuka on Arvo Keskinen? Kirjoittajan omakohtainen tutustuminen Mosambikiin ja kotimaan romaneihin muutti asennetta ja ajattelutapaa. Onko hyvässä ihmisessä hengellisyyttä?

9 789528 025368

Kansi: Kalevi Karlsson, Äiti maa ja tyttären